

B A G I N E N B A G G A R A

ETA IZANGO GARA

Baginen Bagara. Emakume artistak: ikusgarritasun(ez)aren logikak San Telmo Museoko 2022ko erakusketa handia izango da. Bi urte iraun duen ikerketa sakonaren emaitza da proiektua, eta museoaren bilduma nola eraiki den aztertzen du: zer-nolako erosketa-politikak eta logikak izan diren nagusi museoko ondarea eratzeko garaian eta, batik bat, emakumeen lanek hamarkadatan izan duten ikusezintasunaren zergatiak argitara ekartzeko proposamena da.

Hutsuneak. Faltak. Absen-
tziak. Gakoak. Espazio zu-
riak. Bete gabeko hormak.
Izenik gabe erregistratuta-
ko lanak. Ikertu ezineko le-
gatuak. Artearen historian
ikasten ez diren artisten izenak. Mu-
seoetan ikusten ez diren artisten lanak.
Horiei atentziora jartzeak badauka bere
garrantzia, baita urgentzia ere. *Baginen
Bagara* erakusketak San Telmo Museo-
ko bildumako parte diren artista ema-
kumeen lanak ekarri ditu aretora. Ez
da emakume artisten erakusketa, bai-
na bada erakusketa bat zeinean lehe-
nengo aldiz erakusten diren San Telmo
Museoko, Gordailuko eta Kutxa Funda-
zioko bildumetako emakume artisten
lanak. Horretarako, erakusketako komi-
sarioek, Haizea Barcenillak eta Garazi
Ansak, museoko bilduma nola eratu den
aztertu dute eta osatze prozesu horre-
tan emakume artisten lanen eskasiaren
zergatiak aztertu dituzte.

Ezin da ukatu museoetako bildumak,
izan artistikoak, etnografikoak edo his-
torikoak, aparatu legitimatzaileak di-
renik. Bildumek diskurtso kanonikoak
sortzen dituzte artelanen, objektuen,
artxiboen eta sortzen dituzten ibilbi-
deen bitartez, sasi objektibotasun baten
babesean; eta kontatutakoak, erakutsi-
takoak eta multzokatutakoak izate le-
gitimatzaile eta egiazkoak izatera pasa-
tzen dira. Ikusi besterik ez dago 1937an,
Paul Rivetek Parisen sortu zuen *Musée
de l'Homme*-k Mendebaldekoak ez ziren
kulturen inguruan egindako irakurke-
tak edo espoliozioak eta gerrak tarteko,
museoek nola iraunarazi duten kolo-
nialismoa eta zapalkuntza galerietan
kontatuko eta berretsitako diskurtsoen
bitartez. Kontakizun horiek birpen-
tsatzea, kolekzioak berrirakurtzea eta
bildumetako fondoak beste begirada
batzuen menpean aurkeztea orain urte
batzuk egiten hasi zen praktika kurato-
rialia da –izan feminismotik, izan arraza-

aniztasunetik, izan mikropolitiketik
edo aniztasun kulturaletik-. Espainiako
Estatuan, Madrilgo Reina Sofia Museoa
izan zen lehenetarikoa bere bilduma
berrantolatzen eta gaika aurkezten.
Gasteizko Artium Museoa eta Bilboko
Arte Ederren Museoa ere gerturapen
berriak proposatu dituzte, adibidez,
Zeru bat hamaika bide eta *68aren ostean*
proposamenen bitartez.

Beraz, museoak diskurtso sortzaileak
diren neurrian, espazio politikoak dira
eta, horregatik, borrokatu eta jabetu
beharreko espazioak. *Baginen Bagara*
erakusketak museoa beste modu batean
irakurria izateko saiakera egiten du, bes-
te kontakizun bat/zuk sortzeko propo-
samena, Donostiako museoan denbora
luzean ikusezinak izan diren emakume
artisten lanei lekua emanez eta artearen
historia kanoniko eta patriarkala zalan-
tzan jarritz. Erakusketa bi ataletan dago
banatuta, izenburuak markatzen dituen
bi hitzei segika. *Baginen* atalean, emaku-

me artista horietan jartzen da fokua eta azaltzen du zergatik izan diren baztertuak, zergatik den hain zaila beren lanen inguruko ikerketa egitea gizonezkoen inguruan dagoen informazio eta bibliografiarekin alderatuta; eta zein mekanismoren bitartez joan diren horien obrak museoko ondarrera batzen.

Orain dela 120 urte, San Telmo Museoa sortu zenean, batez ere udatiarrek, artistek eta Donostiako familiek egindako dohaintzei esker hasi zen bilduma osatzen. Lehen opari horietan apenas zegoen emakumezko artisten obrarik. 1919an erosi zitzaion lehenengoz emakume artista bati obra bat, museoa ireki eta 20 urtera: Victoria Malinowska artista poloniarraren *Ondarruko arrantzale txikiak* obra izan zen, hain zuzen ere, lehen erosketa hori. Eta 1939. urtean jaso zen lehenengoz emakume artista baten obra dohaintzan: Julia Alcayde Montoyaren *Fruituak eta loreak* margolana. XX. mendearen bigarren hamarkadatik aurrera antolatzen hasi ziren Gabonetako Lehiaketatik, Artista Berrien

Lehiaketatik edo Gipuzkoako Emakume Pintoreen Lehiaketatik eratorritako sariak izan ziren bilduma osatzen joateko iturria eta horien eraginez hasi ziren emakumeen obrak gutxinaka-gutxinaka bilduman txertatzen. 2000. urtetik aurrera, museoa era sistematizatuan hasi zen emakume artisten lanak erosten, antolatzen zituen aldizkako erakusketatik batik batik bat.

Artearen historia patriarkala zalantzan jarri nahi du erakusketak, emakume artisten lanei lekua emanaz

Errenazimendu garaiko arte-akademia italiarren antza sumatzen zaion arkitekturak zuzentzen du ibilbidearen lehen zati hau. Genero piktorikoen inguruan sailkatuta dauden XX. mendeko pinturak –gorputza, erretratu etxetiarrak, autorretratuak, aulkiak...–, aurkitzen ditugu lehen galerian. Badaude positiboki atentzioa pizten diguten obrak: Rosa Valverde, Marta Cárdenas, Coro Acarreta edo lehen aipatu dugun Victoria Malinowskaren artelanak bereziki egin zaizkit interesgarriak, baita Irene Laffittek margotutako oilarrak ere. Erakusketaren museografia ausarta denik ezin da ukatu, beste gauza bat da hartutako erabakia egokiena ote den. Museoetan artelanak erakusteko modu estandarizatuaz, aseptikoaz eta onartuenaz apurtzeko saiakera interesgarria eta txalogarria bada ere, horma koloretsu horien hautuak artelanen autonomia baldintzatzeko arriskua dakar eta artelan askoren irakurketan interferentziak sortzen ditu zenbait obren kalterako.

Bagara atalean aldiz, garaikidea-
goak zaizkigun artisten lanak aurki
ditzakegu eta, pintura egon badagoen
arren –adibidez, Mari Puri Herrero edo
Idoia Montón-en margolanak–, eskul-
turak presentzia handia du, batez ere
90eko hamarkadaren bueltan eginda-
ko artistena: María Luisa Fernández,
Elena Mendizabal, Gema Intxausti edo
Miren Arenzana. Ana Laura Alaezen
tamaina handiko argazkia, Zuhar Iru-
retagoienaren instalazioak edo Itziar
Okariz eta Erlea Maneros Zabalaren
bideo-lanek –azken honen obra Museo
Bikoitza proiekturako aurkeztu zen–,
ezagunak egiten zaizkigu lehenago ere
San Telmon bertan erakutsi izan di-
relako. Bigarren ataleko espazio hau
nahiko iluna suertatzen da eta kasu
batzuetan obrak pilatuta nabari dira;
eta agian, diskurtsoan disolbatuagoak
sumatzen dira lehen atalarekin alde-
ratuta. Hala ere, azken bi hamarka-
detan egindako erosketen isla nabari
da kapitulu honetan, baita 90eko ha-
markadako obren legatua ere. Arte-
lekuren esperientziak ere badu bere
tokia *Bagara* kapituluan. Erakusketak
badu problematikoa suerta litekeen

aspektu bat ere, emakumeen lanak ga-
raian garaiko arte-mugimenduen bai-
tan kokatzen zirela adierazteko, Peio
Irazu, Nestor Basterretxea, Vicente
Ameztoy edo Amable Ariasen lanak
ekarri baitira.

Bilduma jakin batekin aritzeak beti
dakar muga bat eta San Telmo Museoa-

ren kasuan, bertan jasotako lanen aniz-
tasunak markatzen du *Baginen Bagara*
erakusketako esperientzia. Dena den,
ezagutzen ez genituen artista askoren
lanak ezagutzeko abagune interesgar-
ria da eta gure historiografia artisti-
koa berridazteko abiapuntua izan lite-
keen proiektua da. ●